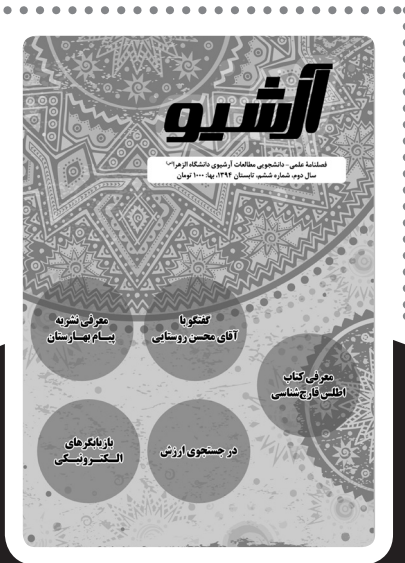

آرشيو

صاحب امتیاز: معاونت فرهنگی - اجتماعی دانشگاه الزهراء (س)

زیر نظر: اداره کل امور فرهنگی دانشگاه الزهراء (س)

مدیرمسئول: عاطفه عبدی

Atefeh.abdi70@gmail.com

سردبیر: فرزانه بهارلو

تلفن: ۰۲۱-۸۸۰۵۶۹۰۸

صندوق پستی: ۱۹۹۳۸۹۱۱۷۶۴

archive.alzahra@gmail.com

رایانامه:

وبلاگ: <http://alzahra-archive-journal.blog.ir>

همکاران این شماره:

شیما بهرامسری

هدی خدانشناس

سمیه خوانین مقدم

زینب السادات صندید

فرزانه طالب حقیقی

طراحی روی جلد و صفحه آرایبی:

سپیده طالبی همت آبادی

کارشناس نشریه: زهرا وزیری

چاپ، صحافی و لیتوگرافی: دامون

با تشکر از: جناب آقای محسن روستایی

نشریه آرشيو به دلیل انتشار ناقص گفتگو

با آقای روستایی در شماره قبل، پوزش

می طلبد.

نشانی: تهران، میدان ونک، ده ونک، دانشگاه

الزهراء (س)، ساختمان معاونت فرهنگی -

اجتماعی، اتاق نشریات.

فهرست

- سخن مدیرمسئول ۳
- سخن سردبیر ۴
- اطلس قارچ شناسی ۵
- گفتگو با محسن روستایی ۶
- فصلنامه پیام بهارستان ۱۷
- بازیابگرهای الکترونیکی ۱۸
- در جستجوی ارزش ۲۰
- فراخوان همکاری با نشریه ۲۱

سخن مدیرمسئول

عاطفه عبدی (دانشجوی ورودی ۹۳ کارشناسی ارشد مطالعات آرشیوی دانشگاه الزهراء^(س))

به نام حضرت دوست

سلامی چو بوی خوش آشنایی...

می‌خواستم از تاریخچه طولانی و چندهزارساله حفاظت از اسناد و مدارک در کشور عزیزمان، و تاریخچه ایجاد بایگانی‌ها به مفهوم امروزی آن و تاسیس آرشیو در ایران، و در آخر هم ایجاد رشته مطالعات آرشیوی بگویم؛ ولی دیدم تکرار مکررات است و شاید از حوصله‌تان خارج. اما از این جا شروع می‌کنم که:

اولین ورودی‌های رشته مطالعات آرشیوی دانشگاه الزهراء^(س) از سال ۱۳۹۲ کمر همت را برای تحصیل در این رشته و ارتقای آن بستند! و اکنون خود را برای به دوش کشیدن عنوان اولین فارغ‌التحصیلان این رشته در دانشگاه آماده می‌کنند؛ همان دوستانی که نشریه پیش رو را با کمک جمعی از اساتید بزرگوار، برای هم‌اندیشی دانشجویان مطالعات آرشیوی پایه‌گذاری کردند تا محملی باشد که دیدگاه‌های خود را با هم در میان بگذارند و از این تعامل و تبادل، دانش‌افزایی تخصصی آرشیوی نصیب‌شان شود. و اکنون در ششمین فصل از حیات این نشریه، بنده و همکارانم در فصلنامه علمی - دانشجویی مطالعات آرشیوی دانشگاه الزهراء^(س)، با استعانت از خداوند متعال، به عنوان نیروهای تازه‌نفس! ادامه‌دهنده راه دوستانی هستیم که برای تحقق اهداف مذکور تلاش کرده‌اند؛ تا بتوانیم قدمی هر چند کوچک، در راستای اعتلا و ارتقای رشته‌مان برداریم. و این راهی‌ست پر پیچ و خم که با یاری شما آسان و دلنشین می‌شود. راه ارتباطی ما، نشانی رایانامه‌ای! نشریه است. منتظر مطالب، نظرات، دیدگاه‌ها و تجربیات شما عزیزان و بزرگواران هستیم.

در آخر لازم می‌دانم در این شماره، از تمامی اساتید و دوستانی که برای این نشریه زحمت کشیده‌اند، کمال تشکر و قدردانی را داشته باشم.

خدایا چنان کن سرانجام کار، تو خشنود باشی و ما رستگار...

سخن سردیپر

فرزانه بهارلو (دانشجوی ورودی ۹۴ کارشناسی ارشد مطالعات آرشیوی دانشگاه الزهرا^(س))

farzanehbaharluo@gmail.com

در مدیریت سازمان‌های مختلف خاصه سازمان‌های فرهنگی، منابع مالی جزء جدایی‌ناپذیر محسوب می‌شود که خدمات و خط مشی سازمان را تحت‌الشعاع قرار می‌دهد. چگونگی جذب منابع مالی به تناسب چگونگی سازمان و خدماتی که ارائه می‌کند، تغییر می‌پذیرد.

آرشیو ملی بعنوان پشتوانه هویتی کشور از اهمیت بسزایی برخوردار است. از این رو نیازمند منابع مالی پر قدرت برای ارائه خدمات بیشتر به پژوهشگران داخلی و خارجی است. همانطور که مقام معظم رهبری فرمودند: «بزرگ‌ترین بلا برای یک ملت، این است که بخش‌هایی از فرهنگ و تمدن خودش به مرور زمان از حافظه‌اش پاک شود.»

آرشیو ملی ایران بعنوان بخشی از سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران زیر نظر سازمان ریاست جمهوری است که بودجه آن توسط سازمان مادر تامین می‌شود. اما راه‌های دیگری برای جذب منابع مالی در آرشیو وجود دارد که با حضور متخصصان می‌توان نقش پر رنگی در جذب منابع مالی داشت. از جمله این راه‌ها می‌توان به روش‌های مستقیم و غیرمستقیم اشاره کرد. روش مستقیم شامل دریافت هزینه‌ها در جهت ارائه خدمات مستقیم به پژوهشگران، آرشیوداران، موزه‌ها و... است که شامل خدمات بازدید، پژوهشی، آزمایشگاهی، فرهنگی، حفاظت، ارزشیابی، اطلاع‌رسانی، فروش کتاب و کالاهای اطلاعاتی و مشاور اطلاعاتی می‌شود. و روش غیرمستقیم شامل تبلیغات با هدف ایجاد نیاز در جامعه علمی و بازاریابی برای جذب مشارکت افراد و سازمان‌ها برای انجام پروژه‌های مشترک است. اما مهم‌ترین امری که موجب جذب منابع مالی می‌شود حضور در همایش‌ها، سخنرانی‌ها، سازمان‌های بین‌المللی است که علاوه بر جذب منابع مالی موجب معرفی آرشیو ملی به سایر کشورها می‌شود. حضور متخصصان آرشیو ملی در همایش‌های بین‌المللی موجب رشد روز افزون جایگاه آرشیو ملی میان سایر آرشیوها می‌شود.

اما جذب منابع مالی در آرشیو ملی ایران با مشکلاتی همراه بوده است؛ از جمله می‌توان به: «عدم وجود اخلاق حرفه‌ای میان آرشیویست‌ها که موجب عدم مراجعه پژوهشگران داخلی و خارجی به آرشیو ملی می‌شود، عدم حضور متخصصان آرشیو و یا حضور غیر متخصصان در همایش‌های بین‌المللی که موجب از دست رفتن فرصت‌ها برای جذب منابع مالی می‌شود، و از طرفی همراه نبودن مدیران نیز گاهی موجب منزوی شدن آرشیو ملی در داخل و یا خارج از کشور می‌شود،» اشاره کرد. تنها راه حل پیشنهادی برای حل این مشکلات تغییر نگرش مدیران آرشیو و آرشیویست‌ها است که می‌تواند موجب اعتلای هرچه بیشتر این سازمان گردد. آرشیو ملی در صورت داشتن این منابع مالی، توانایی سرمایه‌گذاری و پشتیبانی از نسل‌های آینده را داراست که این امر سوددهی و بازده صددرصدی فرهنگی، علمی و... برای یک کشور به همراه دارد و موجب رشد و پیشرفت کشور نیز می‌شود. بنابراین لازم است به آرشیو و اهداف آن توجه بیش از پیش مبذول شود.

پانویس‌ها:

• پدرسون، آن. نگهداری اسناد، ترجمه رضا مهاجر. تهران: سازمان اسناد ملی ایران، ۱۳۸۰.

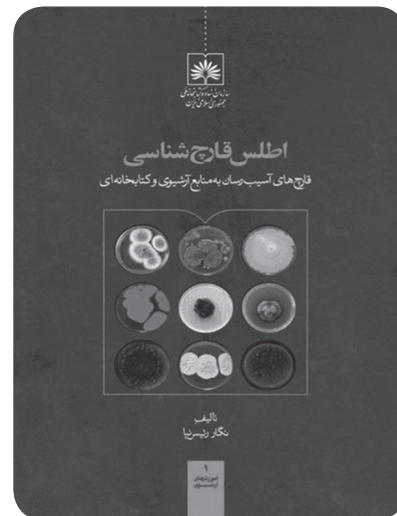
• قوانین و مقررات آرشیو ملی دسترسی در <http://www.nlai.ir>

• <http://www.archivist.org>

معرفی کتاب

اطلس قارچ شناسی

سمیه خوانین مقدم (دانشجوی ورودی ۹۴ کارشناسی ارشد مطالعات آرشیوی دانشگاه الزهراء (س))
khavanin.1360@gmail.com

مشخصات شناسنامه‌ای

سرشناسه: رئیس نیا، نگار، ۱۳۵۶ -

عنوان و نام پدیدآور: اطلس قارچ‌شناسی: قارچ‌های آسیب‌رسان به منابع آرشیوی و کتابخانه‌ای /
تالیف نگار رئیس نیا.

مشخصات نشر: تهران: سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۰.

مشخصات ظاهری: [۱۸۲ص.: مصور (رنگی)، نمودار

موضوع: مواد کتابخانه‌ای -- نگهداری و مرمت

موضوع: مواد آرشیوی -- نگهداری و مرمت

در این کتاب به طور اختصاصی به معرفی قارچ‌های میکروسکوپی، به عنوان آلاینده‌ها زیستی و یکی از مهم‌ترین عوامل آسیب‌رسان به منابع آرشیوی و کتابخانه‌ای (کتاب‌ها، اسناد کاغذی، پارشمن و...)، به انضمام بیش از ۲۱۰ تصویر ماکروسکوپی و میکروسکوپی رنگی گویا، پرداخته شده است.

قارچ‌ها علاوه بر ایجاد لکه، تغییرات رنگ و بدشکلی، با تجزیه آنزیمی ترکیبات آلی، موجبات کاهش ماندگاری و استحکام، و آسیب‌پذیری این منابع را در مقابل عوامل محیطی فراهم می‌آورند. برخی از قارچ‌ها علاوه بر ایجاد آسیب‌های غیر قابل جبران در منابع و میراث فرهنگی و ملی، حساسیت‌زا و یا دارای خاصیت بیماری‌زایی بوده و مسبب مخاطرات سلامتی کارکنان و مراجعه‌کنندگان به این مراکز می‌باشند. از این رو شناسایی و در مراحل بعدی پایش و کنترل این عوامل از اهمیت به‌سزایی برخوردار می‌باشد.

مطالب کتاب در پنج فصل اصلی، هایفومیست‌های شفاف یا بی‌رنگ (Hyaline Hyphomycetes)، هایفومیست‌های رنگی یا قارچ‌های سیاه (or demateaceous fungi PhaeoHyphomycetes)، زیگومیست‌ها (Zygomycetes)، کوئلومیست‌ها (Coelomycetes) و آسکومیست‌ها (Ascomycetes) تنظیم شده است که در هر یک از فصول اول و دوم (هایفومیست‌ها) به بررسی ۱۴ جنس، فصل سوم (زیگومیست‌ها) ۶ جنس و در هر یک از فصول چهارم و پنجم (کوئلومیست‌ها و آسکومیست‌ها) به بررسی یک جنس از قارچ‌های میکروسکوپی پرداخته شده است.

در این کتاب بالغ بر ۴۵ جنس و گونه از رایج‌ترین قارچ‌های میکروسکوپی آلاینده و آسیب‌رسان منابع آرشیوی و کتابخانه‌ای از نظر خصوصیات ماکروسکوپی (ویژگی‌های مربوط به کلنی قارچ مشتمل بر شکل، رنگ، سرعت رشد، تولید رنگدانه‌ها، دمای مطلوب رشد، نوع محیط کشت و تغییرات کلنی در روند بلوغ و تکامل) و خصوصیات میکروسکوپی (اجزای قابل مشاهده در نمای میکروسکوپی، شکل و آرایش قرارگیری ساختارهای رویشی و زایشی قارچ) مورد بررسی و مطالعه قرار گرفته است.

گفتگو با محسن روستاپی

سندشناس، معلم خط سیاق و فهرست‌نویس اسناد تاریخی

مصاحبه‌کننده: فرزانه طالب‌حقیقی (دانشجوی ورودی ۹۲ کارشناسی ارشد مطالعات آرشیوی دانشگاه الزهراء (س))

ftalebhaghghi@gmail.com

تاریخ مصاحبه: ۹۴/۳/۳

در روز سوم خرداد ۱۳۹۴ با جمعی از دانشجویان^۱ مطالعات آرشیوی دانشگاه الزهراء^(س) پا به دفتر ایشان گذاشتیم، ایشان با رویی گشاده پذیرای ما بودند. آقای روستایی با اشتیاقی وصف‌ناپذیر از فهرست‌نویسی سخن می‌گوید، به نحوی سند و اجزای آن را توصیف می‌کردند که لحظه‌ای برایت موجودی زنده و پویا تجسم می‌شد. آنقدر مطالب تخصصی فهرست‌نویسی را با لذت و شیرین بیان می‌کردند که حیف‌مان می‌آمد صحبت‌هایشان را برای مطرح کردن سؤالاتمان قطع کنیم. اما چاره‌ای نبود جز دل‌کندن از فهرست‌نویسی، و بدین ترتیب سخن از نشریه آرشیو آغاز شد.

شما از مدرّسان برجسته سندشناسی، خط‌سیاق، فهرست‌نویسی اسناد و سایر فنون تاریخ هستید و ما برای گذراندن جلسات آموزشی فهرست‌نویسی سند حتماً در محضرتان خواهیم بود. اما از آنجایی که این گفتگو برای نشریه آرشیو صورت می‌گیرد اجازه دهید این‌گونه شروع کنیم که شما معرفی کلی از خودتان برای مخاطبان ما ارائه دهید:

من به عنوان سندشناس، فهرست‌نویس اسناد تاریخی سازمان اسناد ملی ایران خدمتگزاری بیش نیستم و فکر می‌کنم در همین حد کافی باشد. و بنده به هیچ‌وجه خود را مورتخ نمی‌دانم.

پس شما خودتان را سندشناس و فهرست‌نویس می‌دانید؟

بنده سندپژوه، معلم خط‌سیاق و فهرست‌نویس اسناد تاریخی، در رزمه‌های علمی هم از همین عنوان بیشتر استفاده می‌کنم و به نظرم میزان تحصیلات و مدارک تحصیلی خیلی در معرفی و تجارب این چنینی تأثیرگذار نیستند و تجربه‌های عملی در امور اسناد با تمامی عناصر سندشناسی و سندشناختی‌اش، حائز اهمیت فراوان است.

۱. این گفتگو با یاری خانم‌ها احمدی، سلیمانی و زارع صورت گرفته است که از همیاری ایشان کمال تشکر را دارم.

جناب روستایی رویکرد نشریه در این شماره بیشتر معطوف به خود رشته مطالعات آرشیوی است و ما با توجه به این دیدگاه اصلی‌مان را طرح کرده‌ایم. لذا گفتگوی محوری را با این پرسش آغاز کنیم: شما به عنوان فردی سندپژوه وقتی که عنوان رشته مطالعات آرشیوی به گوشتان می‌رسد چه چیزی در ذهن‌تان متصور می‌شود و در نظرتان یک دانشجوی مطالعات آرشیوی چه مهارت‌هایی باید داشته باشد؟

به نظر بنده مشکل ما در حال حاضر خود لفظ آرشیو است که برای هر نوع محمل و مدرکی استفاده می‌شود. وقتی می‌گوییم آرشیو چه مفهومی از آرشیو در ذهن ما تداعی می‌شود، در ذهن ما منابع کتابداری است؟ آرشیو صدا و سیما است؟ و غیره. بنابراین تا ما مفهوم آرشیو را مشخص نکنیم با توجه به قیودی که بر آن می‌بایست مترتب شود نمی‌توانیم راجع به گرایش مطالعات آرشیوی و سرفصل‌هایی که برایش تعیین شده است، صحبت کنیم. ما تا آرشیو را که به کار می‌بریم ذهن بر می‌گردد به طبقه‌بندی کتاب و هر نوع سند و مدرک دیگری که نیاز به حفظ و نگهداری دارد. بنابراین اگر شما آرشیو را به معنای اعمش فرض کنید بدین معنا است: جایگاهی که انواع اسناد و مدارک دارای ارزش در آن نگهداری می‌شود. مثل: فیلم، کتاب، نقشه، سندهای تاریخی، منابع غیرکتابی در اشکال مختلف پوستر، نقشه و غیره. پس شما مهارت‌تان باید طوری باشد که به طور نسبی همه این مواد در درس‌هایتان اشاره شود و بر آن‌ها مسلط باشید.

در کتاب تاریخ نخستین فرهنگستان ایران تألیف بنده حقیر، معنی آرشیو آورده شده است: واژه‌ای فرانسوی است که تغییر داده شده به بایگان و بایگانی. هنگامی که گفته می‌شود بایگان و بایگانی ذهن برمی‌گردد به اسنادی که در نظام دیوانی و نظام اداری تولید می‌شود. ولی در مطالعات آرشیوی که شما به کار می‌برید شامل کتاب هم می‌شود، شامل مواد غیرکتابی هم می‌شود. پس اینجا از نظر من استفاده از لفظ آرشیو اشتباه است. مگر اینکه قیدی برایش بیاوریم، مانند مطالعات آرشیوی اسنادی، مطالعات آرشیوی کتاب و کتابداری، مطالعات آرشیوی فیلم و ... این نظر برمی‌گردد به تجربه علمی و عملی بنده. چرا؟ چون لفظ آرشیو و ریشه‌شناسی و کاربرد این واژه، بر می‌گردد به بایگان و بایگانی که در آن اسناد و مدارکی را نگهداری می‌کنند که از حالت جاری و نیمه‌جاری و راکد شدن، رسیده است و بعد از سی سال - چهل سال منتقل به سازمان اسناد ملی ایران شده است. من با لفظ آرشیو ملی ایران هم موافق نیستم چرا که فرهنگستان اول قرار بوده است واژه‌های بیگانه را بردارد و واژه‌های فارسی را جایگزین کند. ما دوباره لفظی را استفاده می‌کنیم که فرهنگستان اول آن را برابرسازی کرده و تبدیلش کرده است به بایگانی. به نظر من اگر ما عنوان سازمان اسناد ملی ایران را به کار ببریم می‌تواند درست باشد. ولی اگر آرشیو ملی ایران را به کار ببریم همه چیز می‌تواند باشد و معنی اعم آرشیو می‌تواند هر نوع منبع کتابخانه‌ای و اسنادی را در کنار یکدیگر قرار دهد که قدر مسلم وظایف یکدیگر را تحت اشعاع قرار می‌دهد، غافل از اینکه سند و کتاب به لحاظ ذاتی و فلسفی با یکدیگر تفاوت ماهوی دارند. و مستقل نبودن سازمان اسناد ملی ایران و کتابخانه ملی ایران برای کشوری بزرگ چون ایران ضربات جبران‌ناپذیری دارد.

با این وصف به نحوی در امور تخصصی همپوشانی و شبیه‌سازی ایجاد می‌شود. بدین منوال که ما به غلط بیان می‌کنیم و توجیه می‌کنیم چون ما آرشیو ملی ایران هستیم. پس مستندسازی و نمایه‌سازی سند و کتاب یکی است! چه فرقی با یکدیگر دارند؟! هر دومان آرشیویم! فهرست‌نویسی‌مان در سند همان فهرست‌نویسی در کتاب است! پردازش‌ها هم همخوانی دارند! هنگامی که شما کتاب را شماره‌گذاری می‌کنید و به نوعی شناسنامه تهیه می‌کنید عمل پردازش را عملیاتی کرده‌اید. ولی این کار در سند پردازش نیست. این کار در آرشیو و اسناد ملی توصیف و یا تنظیم و توصیفی است که با محوریت منشأ سند ساماندهی می‌شود.

بنابراین من اگر بخواهم در فلسفه وجودی منابع و مدارک آرشیوی، اعم از سند و کتاب وارد شوم، فی حد ذاته با یکدیگر متفاوت‌اند. از این روی اصلاً این اشکال در مفهوم از خود کلمه آرشیوی بروز می‌کند که برای دوری از آن می‌بایست این لفظ را یا با قید بیاوریم تا جایگاه سند و کتاب و فیلم از یکدیگر مجزا شوند. با این اوصاف عبارت مطالعات آرشیوی نمی‌تواند جوابگوی همه تخصص‌ها باشد. یعنی هم شما متخصص آرشیوی کتابداری باشید، هم متخصص آرشیوی فیلم بشوید و یا به طور کلی منابع غیرکتابی و بعد بیابید سراغ سند!

سرفصل‌هایی که برای شما انتخاب می‌کنند مطمئناً جوابگوی سند نخواهد بود به دلیل اینکه سند یک رشته بین‌رشته‌ای است از ادبیات، تاریخ و برخی دیگر از علوم وابسته! پس دروسی که برای شما انتخاب می‌شود باید شامل حال چند درس مبنایی باشد که با فرهنگ تاریخ و ادبیات سندنویسی روزگاران مختلف سروکار داشته باشد و باید شما مثلاً منشآت بخوانید، تاریخ دیوانسالاری بخوانید، واحدهای درسی تاریخ را جدی بگیرید؛ حتی بنده اخیراً که در شهر یزد در خدمت آقای دکتر شریف‌آبادی بودم این موضوع را تا حدی با ایشان در میان گذاردم و ایشان موافق بودند که چند واحد درسی تاریخ باید برای دانشجویان مطالعات آرشیوی گذارده شود.

دقیقاً سؤال بعدی ما هم همین بود که سرفصل‌های وزارت علوم که برای رشته مطالعات آرشیوی تعیین شده‌اند به نظر شما چگونه‌اند؟

به نظر درست نیست چرا؟ چون از واژه آرشیوی برداشت درستی نشده است. البته من در جایگاهش سؤالات شما عزیزان را در حد معمول پاسخ خواهم داد.

بنابراین وقتی ما عبارت و عنوان آرشیوی اسناد ملی ایران را به کار می‌بریم قدری با این قید، مفهوم و وظایف سازمان را و دانشجویانی که قرار است در این امور تخصص یابند آشکار می‌سازیم. بنده معتقدم ما بهتر است بگوییم سازمان اسناد ملی ایران. ولی اگر چنانچه بخواهیم به نحوی با واژه آرشیوی کنار بیاییم، و بگوییم یک واژه عمومی و جهانی است و در همه‌جا، پرسامد شده و جا افتاده است و ما هم الزام داریم همین لفظ را بکار ببریم، باید قید داشته باشد. بخصوص برای آرشیوی واژه همجوار اسناد تاریخی ضروری است.

لفظ آرشیوی یعنی جایگاهی که سند در آنجا حفظ و نگهداری می‌شود. من از روی همین کتاب [تاریخ فرهنگستان ایران] برایتان می‌خوانم که حرف‌مان قدری مستند شود به این کتاب. حتماً نیاز خواهید داشت. چون تمام و یا اکثر تغییرات واژگانی اقلیمی و اداری و واژه‌های علمی در این کتاب آورده شده. و در این کتاب آمده است: بایگان یعنی ضباط، آرشیویست. کسی است که نامه‌ها و نوشته‌های اداری را در محل خاص نگهداری می‌کند تا در هنگام نیازمندی بتوان به آسانی به آن دسترسی پیدا کرد. بایگانی یعنی ضباطی یعنی جزئی از کارهای اداری است که سند را نگهداری می‌کنند.

پس ما در رشته مطالعات آرشیوی باید از لفظ آرشیوی برداشت درستی داشته باشیم. در دانشگاه تهران در گروه تاریخ‌گرایی به نام اسناد و مدارک آرشیوی ایجاد شده که بنده هم در حد بضاعت دروسی را تدریس کرده‌ام که به نظر می‌آید درس‌های آنها تناسب بهتری با وظایف سازمان اسناد ملی و پژوهش‌های اسنادی دارد. نه اینکه من دروس شما و رشته مطالعات آرشیوی را خدای نخواستہ کم‌بها کنم! نه اینگونه نیست. نظر بنده این است که حتی

درس‌های اسناد و مدارک آرشیوی هم در دانشگاه تهران نیاز به اصلاح و تجدیدنظر دارد. مثلاً برای نمونه درسی به نام فهرست‌نویسی اسناد جایش بسیار خالی است. ۴ واحد زبان انگلیسی تعریف شده که می‌تواند به دو واحد مبدل شود و ۲ واحد فهرست‌نویسی اسناد اضافه شود. مَهرشناسی و خط‌شناسی و کاغذشناسی آنها ۲ واحد است که می‌بایست حداقل به ۳ یا چهار واحد ارتقا یابد.

بگذریم ما معتقدیم که آرشیو تشکیلاتی است که مسئول‌گزینش، نگهداری و ثبت اسناد واجد ارزش نگهداری دائم است که به طور طبیعی بتواند به محققین و کاربران ارائه خدمات بدهد. الان دروسی که شما می‌خوانید صرف نظر از واژه آرشیو، آیا محتوای دروس و سرفصل‌ها با یکدیگر همخوانی دارند یا خیر! پس سرفصل‌های تان باید تا حد لزوم اصلاح بشود.

حداقل شما باید ۴ واحد تاریخ معاصر بخوانید، بخصوص تاریخ صد و پنجاه سال اخیر را مدنظر قرار دهید. در حال حاضر کتابی در دست تألیف دارم که تاریخ ادبیات دیوانسالاری و سندشناختی عصر مغول و تیموری را دربر دارد، که می‌توانیم تاریخ‌نگاری، سندپژوهی و ادبیات را به کمک بگیریم تا این‌گونه آثار برای ادوار متأخرتر هم تدوین شود. به نظر من در رشته مطالعات آرشیوی، در انتخاب عنوان آرشیو و سرفصل‌هایش با همدیگر همخوانی متناسبی وجود ندارد و نیاز به تجدیدنظر دارد!

نکته دیگر این است که آرشیو همیشه تداعی جایی را دارد که موضوعیت طبقه‌بندی داشته باشد! به طور مثال شما وقتی وارد یک شرکت خصوصی می‌شوید، به خود یا به دیگران می‌گویند DVDها یا CDهای مان در محل آرشیومان قرار دارد!! چرا که آرشیو یعنی چیزی یا جایی که منابع آن واجد نگهداری است آن هم برای خدمات‌رسانی!!! لفظ آرشیو به نظر من فوق‌العاده دم‌دستی شده است! تا حد زیادی معنی عمومی پیدا کرده است! بنابراین همان‌گونه که اشاره کردم حتماً لفظ آرشیو باید با عبارتهای همجواری آورده شود که وظایف اصلی آن آشکار شود. مثل مطالعات آرشیوی اسناد تاریخی، آرشیو فیلم‌های صدا و سیما و غیره یا عبارتی مشابه آن. بالاخره من احساس می‌کنم این عنوان باید مفهوماً و علماً درست شود! عنوان وقتی اصلاح شود خود به خود مواد درسی شما تغییر منطقی می‌یابد! امیدوارم در حد بضاعت و یک مصاحبه زنده عرضم را به اندازه مکفی رسانده باشم.

به نظر شما سرفصل‌هایی که از سوی وزارت علوم برای این رشته تعیین شده است، تا چه حد مرتبط هستند؟ و از نظر شما باید چه تغییراتی داشته باشند؟

فرض کنید دانشگاهی این رشته رو تأسیس کرده است و آن را به وزارت علوم ارائه داده است. اگر لفظ آرشیو را به معنی تمامی منابع کتابی و غیرکتابی، در نظر گرفته‌ایم شامل: کتاب، فیلم، نسخه خطی، سند و ... قدر مسلم سرفصل‌ها تأمین‌کننده این گرایش نیست. زیرا که سند و نسخه‌شناسی هر کدام تخصص جداگانه‌ای دارند و از سوی دیگر هم در فضایی که سازمان اسناد ملی ایران و کتابخانه ملی با یکدیگر ادغام شده‌اند. دیگر منابع غیرکتابی هم مفهومی تغییر کرده، چرا که محمل و منبعی که غیرکتابی است شامل فیلم و عکس، نقشه و پوستر و ... می‌بایست در جایگاه اصلی‌اش که اسناد ملی ایران است بازگردد. افزون بر آن خود رشته کتابداری هم به نظر من مواد درسی‌اش

آن گونه باید و شاید ساخته و پرداخته نشده است. شما یک کتابدار را به من نشان دهید که در نسخه خطی تسلط کافی داشته باشد! شما یک کتابدار به من نشان دهید که متخصص مرجع‌شناسی در متون عرفانی باشد! شما یک کتابدار به من نشان دهید که در تاریخ علم مسلط باشد! وجود ندارد! مگر از سر ذوق و انگیزش‌های شخصی! این مهم حاصل آید.

در دنیای امروز کتابداری رشته‌ای است که با مقطع فوق‌دیپلم شروع می‌شود که فقط خدمات کتابداری ارائه می‌دهد. در دنیا، شما رشته‌های محض مانند ادبیات، تاریخ، فلسفه، فیزیک، شیمی، ... می‌خوانید، سپس در مقطع فوق‌لیسانس کتابداری تحصیل می‌کنید و بعد از آن شما به طور معمول کتابدار متخصص رشته علوم سیاسی و غیره می‌شوید. ما مواد درسی رشته کتابداری را که دنبال می‌کنیم بیشتر جنبه خدمات‌رسانی دارد تا اینکه جنبه‌های اصلی علوم مختلف را دنبال کند. لذا نیاز به تغییر دارد! کتابداری دارد خودش را به سمت و سوی رشته‌های اطلاع‌رسانی می‌برد. این فوق‌العاده به این رشته ضرر می‌زند! به جای اینکه به فکر باشیم شاخه‌های مختلف موضوعی را در مقاطع فوق‌لیسانس و دکترا تبیین کنیم. نسبت به آن کوتاهی می‌کنیم. به طور مثال شما می‌توانید فوق‌لیسانس کتابداری در تاریخ علم باشید. یعنی می‌شوید متخصص فهرست‌نویس و مرجع‌شناس تاریخ علم. یا می‌تواند این موضوع به شکل دوره‌ای خودنمایی بنماید یعنی کتابداری را می‌شناسیم که کتابشناس در منابع قرن هفتم و هشتم شده است. شما فقط در منابع عرفان و ادیان متخصص شوید. این گرایش‌ها باعث می‌شود، هر پایان‌نامه‌ای در هر رشته‌ای که باشد یک کتابدار متخصص و مرجع‌شناس هم در جلسه دفاعیه حضور داشته باشد و اظهار نظر کند. می‌بینید که بدین‌وسیله رشته کتابداری چقدر هویت پیدا می‌کند؟

به هر حال شما عزیزان به عنوان دانشجویان رشته مطالعات آرشویی بایستی برخی دروس را به طور جدی مدنظر قرار دهید و به دروس تخصصی و اختیاری واحدهایی را اضافه نمایید. مثل: سندشناسی و سندخوانی (۲ واحد). خط سیاق (۲ واحد). مَهرشناسی و مَهرخوانی و خط-شناسی و کاغذشناسی (۳ واحد). نسخه‌شناسی (۲ واحد). ۴ واحد تاریخ معاصر ایران (ضرورتاً از دوره صفویه تا حال حاضر) را بخوانید و در نظر داشته باشید.

تنوع مدرسان دروس هم بسیار حائز اهمیت است و می‌بایست متخصصان این فنون را به کار بگیرید. سال‌های گذشته یکی از اشکالاتی که به رشته اسناد و مدارک آرشویی دانشگاه تهران گرفته شده بود این بود که اساتید متخصص شما چه کسانی هستند که خدا را شکر این مشکل رفع و رجوع شد. پس شما اگر چه آرشو را به معنی اخص بگیرید دروس‌تان جوابگو نیست، اگر به معنای اعم بگیرید، عذر می‌خواهم می‌شود آش شله‌قلمکار! یعنی ذره‌ای از آن یکی درس می‌خوانید و نهایتاً متخصص هیچ زمینه آرشویی هم نمی‌شوید. بنابراین عنوان باید با محتوا بخواند و این امر با بکارگیری نظرات تخصصی قابل تحقق خواهد بود. دقیقاً مانند مباحث نمایه‌سازی است که در کتابداری و بخصوص اسناد تاریخی مطرح است. چنانچه می‌گوییم نمایه‌ها باید با محتوا رابطه منطقی داشته باشد و بخصوص توصیف‌گرهای مهم و کلیدی باید از دل اسناد استخراج شوند. نه اینکه رشته‌های دیگر هیچ مشکلی ندارند! نه! گرایش‌های درسی جدید نیاز به متخصص دارد. بدین‌گونه است که تشکیل رشته‌ها و گرایش‌های جدید نقایصی هم وجود دارد. حتی قدیمی‌ترین رشته علوم انسانی که در دانشگاه‌ها ایجاد شده مثل رشته زبان و ادبیات فارسی، نیاز به اصلاح و گرایشی شدن دارد. گاهی اوقات با خود می‌گوییم کاش رشته (ادبیات تطبیقی) (ادبیات معاصر و نقد ادبی) بیش از اینها مورد مذاقه و پیاده شدن قرار گیرد.

یکی از مطالبی را که بنده دوست دارم در این قسمت بیان کنم این است که آیا در رشته مطالعات آرشویی دانشجویان تا چه اندازه با علمی و فنی چون نسخه‌شناسی، مَهرشناسی، مرقع‌شناسی، رقیمه و پرونده‌های آرشویی آشنا می‌شوند. دانشجویان به هنگام کارآموزی، کارورزی به این مهم پی می‌برد که محتوای دروسی که در طول ترم گذرانده است خیلی با تجارب عملی همگونی ندارند. شاید مدرس هم در این مقوله درست انتخاب نشده است. بالاتر از

آن، ارزش افزوده تشخیص اصالت و ارزیابی اسناد، نسخ خطی و کتب چاپ سنگی و غیره چگونه مهیا و تحقق می‌یابد. آیا دروسی که می‌خوانید شما را به این مسیر رهنمود می‌سازد یا خیر؟ خودتان کلاه‌تان را قاضی کنید؟ بنده معمولاً با دانشجویانی که با آنها درس سندشناسی داشته باشم به طور متعارف برای آنها اسنادی به جهت تمرین بازخوانی در نظر گرفته می‌شود و آنها باید ساختارشناسی اسناد را هم تعیین تکلیف کنند. سر کلاس هم اسناد قابل قبول و مهمی را تشریح و بازخوانی می‌کنیم. یعنی هر سندی که در کلاس ساختارشناسی‌اش را می‌گوییم، با توجه به زبان معیارش اسناد را مورد بررسی و مذاقه قرار می‌دهیم. اما این فرصت شاید برای شما با توجه به رشته تحصیلی‌تان حاصل نشده باشد. یکی دیگر از فواید سندشناسی و سندپژوهی می‌تواند ارزش افزوده‌ای باشد که ما را در تشخیص اصالت اسناد هدایت می‌کند و امیدوارم که این فرصت‌ها برای شما هم ایجاد شود چه به صورت عملی چه به صورت نظری.

جا دارد به این مطلب هم اشاره کنم که تشخیص جعل یا اصل سند، به مؤلف‌هایی چون: کاهش، افزایش و تغییر در محتوا و عناصر سندشناختی و سندشناسی وابستگی تام و تمام دارد که این مهم جز با تمرین و ممارست با اسناد و خطوط پیچیده آنها حاصل نمی‌شود. زیاد اطاله کلام نکنم، پس وقتی می‌گوییم آرشیو این آرشیو یک منبع یا ماده‌ای به نام سند دارد که این سند هر ورقش دفتری است و برای خودش دنیایی دارد و شما باید مبانی نظری مبانی عملی را در دانشگاه مربوطه کار کنید و بعد مبانی تحقیقی‌اش و کارآموزی‌اش را با اساتید مجرب و در محیط سازمان اسناد ملی ایران و سایر مراکز آرشیوی تجربه کنید.

حتی در ادامه صحبت‌هایم به این مورد هم می‌شود اشاره کرد که آیا رشته مطالعات آرشیوی واقعاً در زیرگروه کتابداری قرار بگیرد یا خیر؟ آیا درس‌هایی که برگزیده‌ایم با اهداف این رشته همخوانی دارد یا خیر؟ اشتغال شما سرانجامش به کجا ختم می‌شود. آیا با این سرفصل‌هایی که دارید می‌توانید از پس سند، نسخه خطی، عکس‌های تاریخی و غیره بر بیایید یا خیر؟

بنابراین چون مفهوم آرشیو را ما عام در نظر گرفته‌ایم، نمی‌تواند سرفصل‌ها و محتوای دروس با یکدیگر همخوانی داشته باشد! مدرّسینی هم که انتخاب می‌شوند خود به خود ممکن است در ارائه درس آن چنان توجیه نباشند، چرا؟ چون گروهی که شما را هدایت می‌کند، گروه کتابداری است که یا باید با استادهای خودش تدریس این دروس را تأمین کند و یا متعاقب آن استادان مدعوی را به کار بگیرند که سالیان سال دود و خاک چراغ سند را خورده باشند. بنابراین در این میان نوعی تضاد در اداره این رشته حاصل می‌شود که اهل فن و اساتید محترم می‌دانند که مقصود بنده از این گفته‌های اندک چیست.

هنگامی که فارغ‌التحصیل شدید، به شما خواهند گفت، عزیزانی که در رشته مطالعات آرشیوی تحصیل کرده‌اید آیا اجزا و مصادیق اسناد دوره صفویه را می‌شناسید؟ نسخه‌های خطی دوره ایلخانی سبک‌شناسی ادبی‌اش چگونه است؟ آیا شما و گروه رشته مطالعات آرشیوی احساس شناخت راجع به منشآت ادوار مختلف تاریخی را ضروری می‌دانید یا خیر؟ ولی همین که جناب آقای دکتر شریف‌آبادی و اساتید محترم زحمت کشیده‌اند و ضرورت ایجاد این رشته را احساس کرده‌اند و این رشته را ایجاد کردند، خوشایند است و جای تقدیر دارد. طبیعی است گرایش‌های جدید در دوره‌های اول و دومش و یا حتی بیشتر تا خودش را پیدا کند و اصلاح کند زمان می‌برد. بنابراین به نظر من، با یک سری اصلاحات و مشورت با بعضی از افراد این واحدهای درسی به راحتی درست و اصلاح می‌شوند و مشکلی هم برای این کار متصور نیست. شما نیاز به دو حرکت و عامل و مهم دارید. باید مدرّسین این رشته تقویت شوند و از مدرس‌های مکمل نیز استفاده نماییم شاید برخی از دروس شما نیاز داشته باشد دو استاد آنها را تدریس کند. ولی اگر استادی بتواند در مواردی مثل درس نسخه‌شناسی و سندشناسی همزمان مصالح مربوط به سند و نسخه و مشترکات آنها را بیان کند بسیار مفید فایده خواهد بود. این مقایسه‌ای کار کردن جایش همچنان خالی است. که

البته می‌توان در این زمینه نشست‌ها و همایش‌های معتبری را تعریف و بازیافت نمود. استادان همواره باید با سند و نسخه حشر و نشر علمی داشته باشند تا چنانچه اگر دانشجویان از آنان سؤالات تخصصی پرسیدند، این عزیزان بتوانند به نحو احسن پاسخگو باشند و این پویایی استاتید و دانشجویان را به دنبال خواهد داشت. تعریف بنده از استاد این است که (استاد دانشجوی دانشجوست) تا دانشجو پرسشی را مطرح نکند استاد مجبور به خواندن و مطالعه و فریضه‌پردازی نخواهد بود.

من فکر می‌کنم اگر این درس به درستی تعریف بشود استادان و صاحب‌نظرانی هم که رزومه علمی‌شان آشکار است می‌توانند در این زمینه کمک شایان توجهی را به جامعه علمی و دانشگاهی بنمایند.

به نظر شما قبل از اینکه این رشته وارد بشود و این دانشجویها در این رشته پذیرش شوند، چه امکانات و زمینه‌هایی باید فراهم می‌شد؟

به نظر من قبل از ایجاد نیاز بود یک یا دو کمیته راهبردی شامل اعضای از سازمان اسناد ملی، کتابخانه ملی و برخی دانشگاه‌ها انجام می‌پذیرفت و در این زمینه بحث‌های مبنایی مطرح می‌شد. به نظر می‌آید اگر گرایش مستقل مثل (نسخه‌پژوهی و سندشناسی) را در زیرگروه دانشکده ادبیات (تاریخ) ایجاد می‌کردیم و گرایش مطالعات آرشیوی را صرفاً به کتاب و برخی منابع غیرکتابی مثل پوستر و مرقعات مجلد، فیلم و ... اختصاص می‌دادیم، کارآمدی بیشتری را حاصل می‌کردیم. در نهایت دستورالعمل‌ها و طرح درس‌ها مطرح و صیقل می‌خورد تا تأمین‌کننده اهدافی باشد که گرایش‌ها برای آنها ایجاد شده است. قدر مسلم مطالعات سندشناسی و نسخه‌پژوهی با رشته کتابداری نمی‌تواند به طور کاربردی در گرایش مطالعات آرشیوی بگنجد. چرا ظرف و مظروف و رشته‌های محضی که از سوی دانشجویان خوانده شده در مقطع کارشناسی‌ارشد جوابگوی یکدیگر نبوده و نخواهند بود.

به نظر شما دانشجویان از چه رشته‌های مقطع کارشناسی وارد رشته مطالعات آرشیوی شوند بهتر و موفق‌تر عمل خواهند کرد؟

با همین شرایط ویژه‌ای که در حال حاضر دارد؟ (البته نیاز به تجدید نظر دارد)

بله با همین شرایط؟

به نحوی که در آغاز ایجاد رویکرد این بوده است که دانشجویان کتابداری این گرایش را بخوانند. طبق قانون موجود نایستی قیدی وجود داشته باشد و هر فردی با دارا بودن مقطع لیسانس بتواند خود را با این رشته هماهنگ کند و به تحصیل اشتغال ورزد. بنده معتقدم که اگر فردی ادبیات محض، فلسفه محض، تاریخ محض و ... می‌خواند اگر تا آخرش همان رشته را بخواند موفق‌تر خواهد بود. اما این قید و محدودیت می‌تواند پاسخ عکس هم داشته باشد. در بسیاری از موارد هم دیده شده که برخی افراد بعد از لیسانس علایق‌شان تغییر کرده و افرادی که با علاقه وارد یک رشته می‌شوند موفق‌تر از کسانی هستند که رشته‌های به شکل روتین و استمرار یافته تحصیلی را دنبال می‌کنند. به نظر من الویت با رشته‌های کتابداری، علوم اجتماعی، جامعه‌شناسی، تاریخ، ادبیات، زبان‌شناسی، علوم سیاسی و حقوق است که می‌توانند موفق‌تر عمل کنند. بخصوص در این میان ادبیات و زبان‌شناسی فوق‌العاده مهم و رشته‌های تأثیرگذاری در بازشناسی زبانی و نمایه‌سازی‌های تاریخی هستند. از دیگر سوی آنجایی که می‌خواهیم مبدل به یک سندخوان ماهر شویم ادبیات و تسلط مکفی بر زبان عربی را می‌بایست تجربه کنیم. بنده از قول مرحوم استاد حائری شنیدم، ایشان به یکی از دوستان ما گفته بودند:

«اگر می‌خواهید در نسخه‌شناسی حرفی برای گفتن داشته باشید باید رشته ادبیات را دنبال کنید».

شما اگر نسخه‌پژوه‌های کشور را ببینید اکثراً ادیب هستند، برای مثال در تاریخ علم و نسخه‌های متون پزشکی دکتر مهدی محقق، در متون تاریخی و ادبی استادی چون دکتر یاحقی آثار مهمی را تصحیح و تألیف نموده‌اند و بسیاری از متون تاریخی را همین درس‌خوانده‌های زبان و ادبیات فارسی به سامان علمی رسانده‌اند. چرا که آنان به زبان عربی و ادبیات فارسی مسلط هستند. در کل به نظر من این رشته‌ها به نسبت موفق‌تر خواهند بود.

دانشگاه تهران در رشته مطالعات آرشیوی هر دو سال یک مرتبه دانشجو پذیرش می‌کند، اما دانشگاه الزهراء(س) هر ساله دانشجو می‌پذیرد. با توجه به شرایط رشته و جامعه، شما موافق پذیرش دانشجویان به این شکل هستید؟ و یا بهتر بگویم جامعه پذیرنده این تعداد فارغ‌التحصیل رشته آرشیو خواهد بود؟

در همه رشته‌ها این مشکلات وجود دارد. در حال حاضر برای رشته‌های علوم انسانی مشکل اشتغال وجود دارد. ولی به نظر می‌آید اینکه هر سال دانشجو پذیرش کنند این هیچ منافاتی با اصل موضوع ندارد. ولی باید سیستم اداری و دانشگاهی ما به این آمادگی برسند تا بتوانند دانشجویان و فارغ‌التحصیلان را به موقع جذب کنند. حتی الان در بیمارستان‌های خصوصی کتابخانه‌های تخصصی راه‌اندازی شده است. حتی دارند به حفظ و نگهداری مدارک اسنادی خودشان فکر می‌کنند و این یک نوع نیاز هست که اشتغال را به دنبال خواهد داشت. از این روی چنانچه مشاغل ضروری و مورد نیاز را به طور منطقی تعریف و ترویج کنیم خود به خود میان دانشگاه‌ها و جامعه کاری ما یک نوع تعادل متعارف پیش خواهد آمد و به نحوی اشتغال شما هم تضمین خواهد شد. من موافق با هر سال دانشجو گرفتن هستم. البته با تدابیر و زیرساخت‌های مناسبی که می‌بایست از قبل طرحی شود.

حال اگر مسئله شغل را در نظر نگیریم و بیشتر سر فصل‌هایی که هنوز جای اصلاح دارند و مشکلاتی که یک رشته تازه تأسیس با آن مواجه هست را مد نظر داشته باشیم، چطور؟

این صحبت‌ها برای زمانی است که ما خودمان را به شرایط مطلوب علمی و تحصیلی نزدیک کرده باشیم. شما وقتی به عنوان آرشیویست وارد یک بیمارستان یا سایر مراکز علمی و اداری می‌شوید، این مکان‌ها ممکن است هم فیلم، هم نقشه، هم سند و هم کتاب داشته باشند که نیاز به سازماندهی و اطلاع‌رسانی دارد آن هم در موضوعات تخصصی و عمومی، و شما به عنوان فردی که مطالعات آرشیوی خوانده‌اید، باید بر امور مسلط باشید و به مرور شما مجبور هستید در حین کار، خودتان را نیز لحظه به لحظه برای ساماندهی و طبقه‌بندی منابع آرشیوی، تقویت بنمایید. ما برای کسب تجربه سندشناسی بسیار خطا و آزمون کرده‌ایم. تا برای مثال فرق انواع سند و مفاهیم اسنادی را دریافت کرده‌ایم. اما در حال حاضر ایجاد این‌گونه رشته‌های دانشگاهی برای شما فرصت بسیار خوبی است که این دروس تخصصی را در فضای مباحث دانشگاهی و کارورزی آموزش ببینید. بخصوص تلاش کنید که فهرست‌نویسی کتاب و توصیف اسناد تاریخی را هر چه بیشتر در دستور کار خود قرار دهید.

در نشستی که به مناسبت روز اسناد ملی و میراث مکتوب در آرشیو ملی برگزار شده بود، دکتر رضایی‌شریف‌آبادی در حضور دکتر محمدباقر نوبخت، معاون رئیس‌جمهور و رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور از پست آرشیویست‌ها دفاع کردند، پیرامون این مسئله شما چه نظری دارید؟

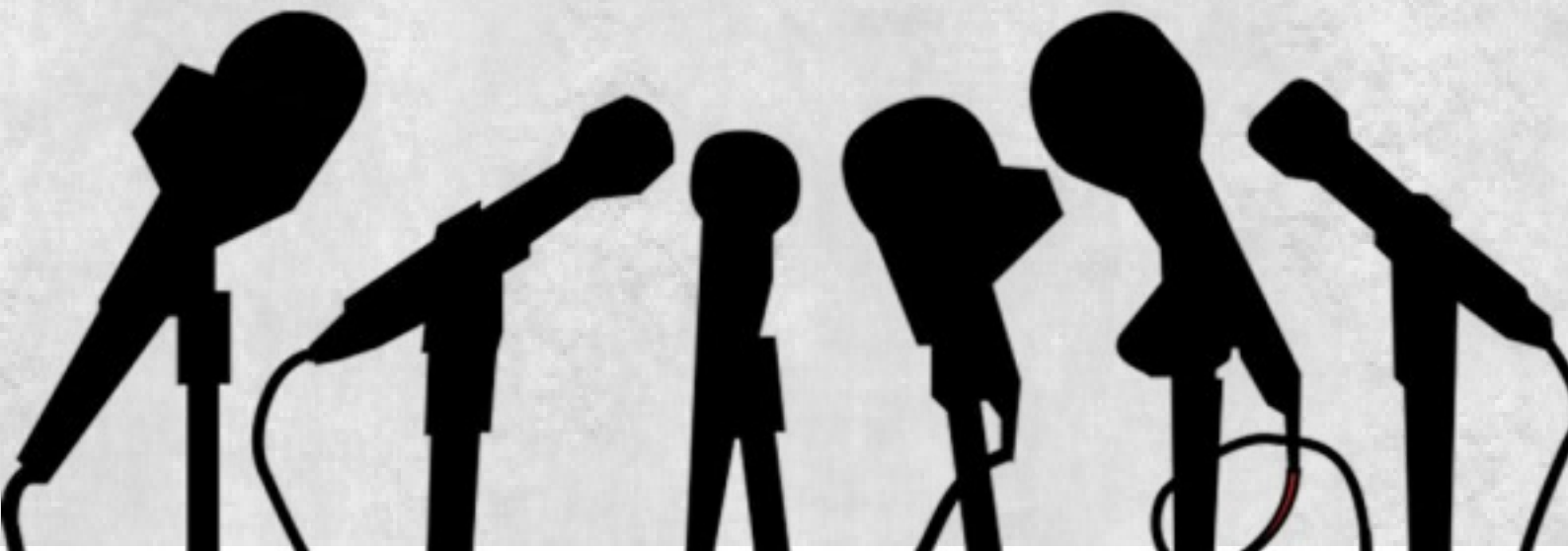
عمل ایشان بسیار هوشمندانه و به موقع بود و لازم است که ما از رشته‌های دانشگاهی که ایجاد کرده‌ایم دفاع و برای اشتغال دانشجویان ادارات، مراکز و نهادهای مربوطه را مجاب کنیم که ردیف‌های استخدامی مناسب را برای رشته‌های تحصیلی ایجاد کنند. لذا سازمان اسناد ملی، کتابخانه ملی و سایر مراکز آرشیوی محل‌های مناسبی برای اشتغال به کار فارغ‌التحصیلان اسناد و مدارک آرشیوی و مطالعات آرشیوی هستند. به نظر دفاع ایشان از رشته شما فرصت خوبی را برای استخدام شما فراهم می‌آورد. البته می‌بایست موضوع به همین جا ختم نشود و به طور مستمر تا به رسیدن نتایج نهایی همچنان موضوع به لحاظ اداری دنبال شود.

گاهی اوقات پیش می‌آید که شما علاقمند هستید مطالبی در حین گفتگو بیان بشود اما این فرصت دست نمی‌دهد، اگر صحبتی از این دست باقی مانده است، شنونده شما هستیم؟

به شما پیشنهاد می‌کنم، هر رشته‌ای که می‌خوانید چند کتاب را حتماً مطالعه کنید و مدنظرتان قرار دهید. این کتاب‌ها هم به رشته کتابداری و هم به رشته مباحث سندشناسی و خیلی چیزها کمک می‌کند. کتاب‌هایی

چون «سیاست‌نامه»، «قابوس‌نامه»، «گلستان سعدی»، «شرح زندگانی من، عبدالله مستوفی» و «تاریخ احزاب ملک‌الشعراى بهار» را مطالعه کنید و یک کتاب عربی همیشه دم‌دستان باشد. چرا عربی؟ چون اگر می‌خواهید یک آرشیویست قوی باشید، یک کتابدار مطرح باشید باید مسلط به ادبیات و صرف و نحو عربی باشید. کتاب‌های محوری ادبیات را بخوانید و بر روی آنها تعمق و تعقل کنید. زیاد کتاب خواندن و هر کتاب را خواندن هم شاید خیلی خوب نباشد بلکه بهتر است که آدمی حداقل کتاب‌های محوری را بخواند. حتماً یک کتاب تاریخ مختصر ایران و کتاب ارزشمند تاریخ بیهقی را بخوانید. دایرة لغت‌تان را بالا ببرید که این امر با خواندن گلستان و بوستان سعدی اتفاق می‌افتد. با شاهنامه فردوسی، حافظ و مثنوی حشر و نشر داشته باشید. کتاب رجال بامداد را تورق و به آن رجوع کنید. نمایه‌های تنالگانی، نمایه‌های اقلیمی و دیوانی را در کتاب‌هایی مانند تاریخ نخستین فرهنگستان ایران و لغتنامه دهخدا و سایر منابع اصطلاح‌شناسی همیشه در دسترس‌تان باشد.

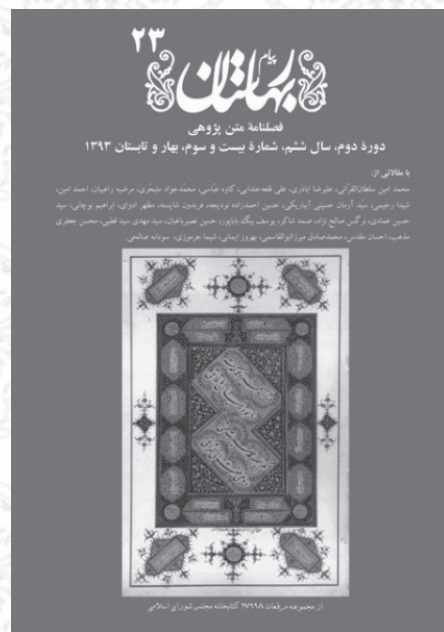
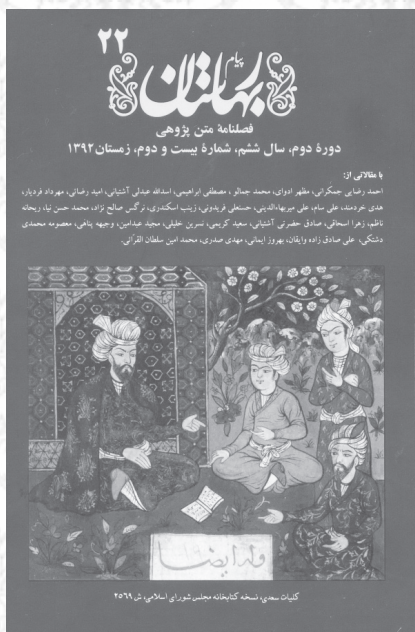
هر فردی در هر رشته‌ای که باشد این کتاب‌ها را مطالعه کند، موفق خواهد بود. البته کتاب‌های تخصصی خودتان را که با آن سروکار دارید هم باید مطالعه کنید. اما هر کسی که اسم آرشیویست و کتابداری را برگزیده است، به نظر من باید خارج از زندگی تحصیلی و دانشگاهی و تخصصی‌اش با منابعی که معرفی نمودم به نوعی سروکار داشته باشد. امروز از رادیو شنیدم که یکی از علما کتابی را ۳۰۰ بار مطالعه کرده است!!! ۳۰۰ بار این کتاب را خوانده است تا بتواند مسلط شود بر آنچه در آینده می‌خواهد بخواند و به دیگران آموزش‌های لازم را فرا دهد. شاید این مطالب مکمل را بیان کردم تا شما دانشجویان محترم در مسیر فعالیت‌های علمی خود، دروس دانشگاهی و برخی مطالعات ضروری را با یکدیگر در آمیزید تا در کارهای اجرایی و پژوهشی، آینده، افق روشنی را دریافت کنید. اینها موارد اندک و مختصری بودند که به ذهن بنده آمد که شاید تا حدودی بتواند به شما کمک کند.

معرفی نشریات

فصلنامه پیام بهارستان

زینب‌السادات صندید (دانشجوی ورودی ۹۴ کارشناسی ارشد مطالعات آرشیوی دانشگاه الزهراء (س))
zeinabsadatsandid@yahoo.com

- مدیر مسئول: آقای محمد رجبی
- سردبیر: آقای نورالله مرادی
- صاحب امتیاز: کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی
- دوره انتشار این مجله به صورت فصلنامه است.

از نظر دسته بندی موضوعی آن را در ردیف مجلاتی با موضوعات اسناد، مطبوعات و متون قرار داده‌اند و بعضاً آن را فصلنامه متن پژوهی می خوانند.

آرشیو شماره‌های پیشین این مجله تا پایان سال ۹۳ از طریق پایگاه جامع علوم انسانی، پایگاه نورمگز و وبسایت مجلس شورای اسلامی در دسترس است.

پیش از این فصلنامه پیام بهارستان به صورت ماهانه و به سردبیری آقای رسول جعفریان منتشر می شد. و در حال حاضر در پایگاه اطلاعاتی نورمگز در حوزه موضوعی کتابداری، آرشیو و نسخه پژوهی نمایه شده است.

بازیابگرهای

شیمیا بهرامسری و هدی خدانشناس
(دانشجویان ورودی ۹۳ کارشناسی ارشد مطالعات آرشیوی دانشگاه الزهراء^(س))
shbahramsari92@gmail.com
khodashenas.hoda@gmail.com

بازیابگر یک ابزار توصیفی منتشر شده یا منتشر نشده به صورت کاغذی یا الکترونیکی است که به منظور کنترل فیزیکی یا محتوایی و فکری اسناد یا رکوردهای آرشیوی تهیه و تدوین می‌شود.

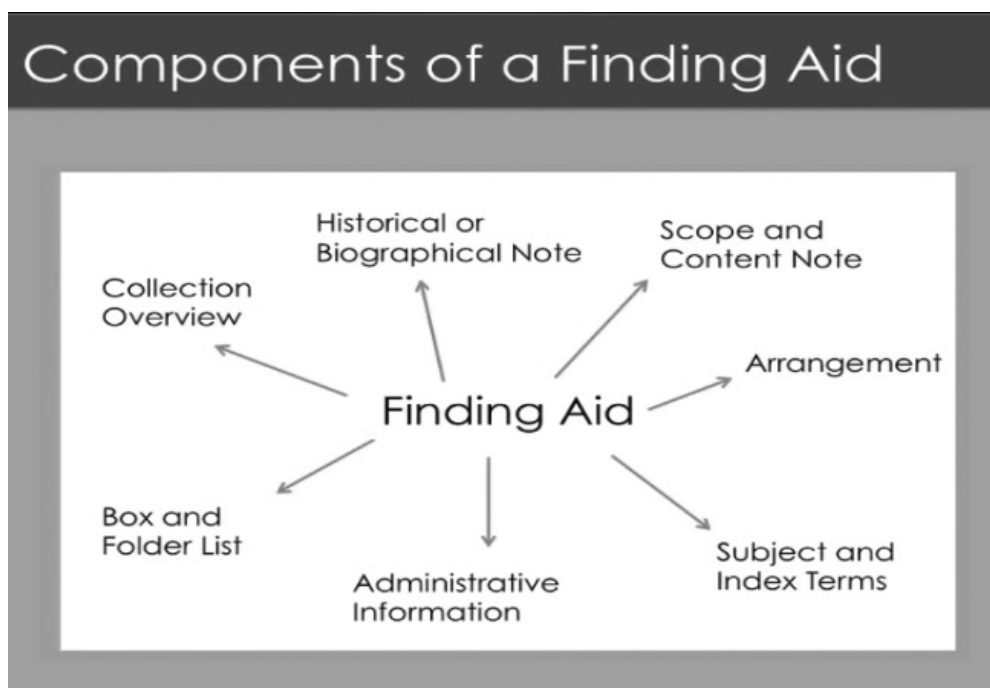
بازیابگرهای آرشیوی همچون نقشه‌ای هستند که کمک می‌کنند بدانیم:

۱. چه رکوردهایی وجود دارد؟

۲. آیا رکوردهای مرتبط وجود دارد؟

در واقع بازیابگرها ابزاری هستند که آرشیوها ساخته‌اند که راهی باشد تا در مجموعه مورد نظر اطلاعات مورد نیاز و مورد علاقه یافته شوند. هر بازیابگر شبیه نوعی فهرست است اما نه کاملاً. هر سازمان و هر دسته رکوردها یکتا و منحصر به فرد است و نوع خاص و متفاوتی از بازیابگرها را استفاده می‌کنند.

معرفی عناصر تشکیل دهنده بازیابگرها

الکترونیک

Collection Overview: بعد از اطلاعات عنوان و تاریخ آن سند به خلاصه و نگاهی مروری بر مجموعه برخورد می‌کنیم که دربرگیرنده اطلاعات نویسنده و مشخصات فیزیکی ماده آرشیوی، تنظیمات و دیگر جزئیات هستیم و نهایتاً به خلاصه‌ای مفید از مجموعه دست می‌یابیم. اندازه و ابعاد مجموعه در این بخش معرفی می‌شود.

Historical or Biographical Note: با توجه به این که هر مجموعه توسط افراد، خانواده‌ها و یا سازمان‌ها تهیه می‌شود، این بخش شامل اطلاعات تاریخچه‌ای یا زندگی‌نامه‌ای افراد یا خانواده‌ها و سازمان‌های ایجادکننده مجموعه از جمله دوره زمانی، اتفاقات و تاریخ اطلاعات زندگی‌نامه‌ای افراد و خانواده‌ها شامل زندگی، روابط و فعالیت‌ها است و در مورد سازمان‌ها تاریخ‌های خاص، تغییرات ساختارها و تاریخچه مدیریت آن‌ها را شامل می‌شود.

Scope and Content Note: شامل اطلاعات مفیدی است که به پژوهشگر کمک می‌کند که آیا مجموعه مرتبط است یا خیر!!! در این بخش اطلاعات خلاصه‌ای از محتوا از جمله موضوعات و مباحث مورد بحث و موقعیت‌های جغرافیایی و اتفاقات رخ داده و افراد و انواع مواد موجود در مجموعه، وجود دارد.

Arrangement: نحوه تنظیم کردن اسناد مجموعه‌ها که تاریخی و سلسله‌مراتبی (با ۶ سطح که اطلاعات مورد نظر در series و subseries وجود دارد) است، را در بر می‌گیرد.

Subject and Index Term: به منظور داشتن دید بزرگتر نسبت به محتوای مجموعه فعالیت می‌کند. در واقع تعدادی اصطلاح، مشابه اصطلاح انتخابی کاربر است که به وی کمک می‌کند اطلاعات بیشتری را در مورد آیتم‌های مورد نظر پیدا کند. مثل نقش سرعنوان‌های موضوعی در فهرست‌نویسی مجموعه‌های کتابخانه‌ای، اصطلاحات نمایه‌ای: نام نویسنده، نام همکار، اصطلاحات موضوعی و اصطلاحات جغرافیایی در فرمت آنلاین و نوع الکترونیکی بازیابگرها، اصطلاحات نمایه‌ای پیوندی با مجموعه‌های مشابه برقرار می‌کنند.

Administrative information: اطلاعاتی درباره محدودیت دسترسی و استفاده که ممکن است کاربر با آن مواجه شود. از جمله محدودیت‌ها می‌توان به: محصور بودن اطلاعات تا تاریخ مشخصی در آینده، محدودیت دسترسی به مواد شکننده و آسیب‌پذیر با توجه به نگهداری از آن‌ها **Copy Right** ، **Ownership History**، **Information about Donor of collection** و... دیگر مواردی است که در این بخش بدان اشاره می‌شود.

Box and Folder Listing: عنوان هر مجموعه (Series) و هر زیر مجموعه (Sub Series) ثبت می‌شود و در هر پوشه نام جعبه‌هایی که در آن قرار دارد، نوشته می‌شود. عنوان هر مجموعه بیان‌کننده رابطه بین جعبه‌ها و پوشه‌هایی است که در آن قرار دارد. عنوان هر پوشه بیان‌کننده ماهیت اسنادی است که در آن قرار دارد.

منابع:

- www.youtube.com/watch?v=slMkTIpFjyU: Searching for and Navigating Collection Guides
- www.youtube.com/watch?v=TUO_tnCv9Ag: Using an Archive, pt. ۲ Understanding Finding Aids
- www.youtube.com/watch?v=IQa_bsTLjp0: How to Use a Finding Aid
- www.youtube.com/watch?v=۰۴ZipnUYibU: Using Finding Aids in Special Collections and University Archives

در جستجوی ارزش

فرزانه بهارلو (دانشجوی ورودی ۹۴ کارشناسی ارشد مطالعات آرشیوی دانشگاه الزهراء (س))
farzanehbaharluo@gmail.com

مهر عبارتست از نشانه‌ای که تصاویر و یا حروف حک شده بر سطح مواد سخت مانند سنگ یا فلز - که به طور اخص قالب "ماتریس" نامیده می‌شود - بر اشیای نرم مثل موم بر جای می‌گذارند.

تختیم یا مهرشناسی (sigilography)، در لغت به معنای نیک مهر کردن و ختام است، اما در تاریخ به معنای علم شناخت مهرهاست. مهرها از جمله منابع آرشیوی محسوب می‌شوند که به دلیل پیچیدگی‌های فراوان، تاکنون مورد بی‌مهری پژوهشگران واقع شده‌اند. مسئله مورد بررسی:

آیا آموزش این علم در رشته مطالعات آرشیوی ضرورت دارد؟

- مهرها چه کاربردهایی دارند؟

- پژوهشگران چه رشته‌هایی به آن‌ها نیاز دارند؟

- آیا آرشیویست‌ها با مهرشناسی آشنایی دارند؟

- آیا شناخت آرشیویست‌ها از مهرها ضرورت دارد؟

مهرها در خلال تاریخ جهان به منظور اطمینان از سر به مهری و دست‌نخورده‌گی محتوای یک نوشته، تایید مالکیت و جنبه قانونی و رسمی دادن به یک سند بکار می‌رفته است. به همین جهت شناخت مهرها اطلاعات زیادی را برای شناخت اسناد دوره‌های مختلف تاریخی بدست پژوهشگران می‌دهد.

پژوهشگران رشته‌های مختلف اعم از تاریخ، هنر، روانشناسی، حقوق و... در این حوزه پژوهش می‌کنند ولی به جهت عدم دسترسی به آن‌ها، همواره پژوهش‌هایشان با موانعی روبرو بوده که عدم رغبت پژوهشگران را رقم زده است.

مهرشناسی یا تختیم در دوره پیش‌دانشگاهی رشته انسانی در درس تاریخ‌شناسی آموزش داده می‌شود، ولی رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی میان رشته‌ای بوده و اغلب دانشجویان آن از رشته‌های علوم ریاضی و تجربی پذیرفته می‌شوند. مطالعات آرشیوی نیز فقط از دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی در مقطع کارشناسی ارشد دانشجو می‌پذیرد؛ لذا اغلب دانشجویان رشته مطالعات آرشیوی با این علم بیگانه‌اند.

دسترس پذیر کردن این منبع مهم بر عهده آرشیویست‌ها می‌باشد. بنابراین لازم است برای رفع نیاز پژوهشگران در حوزه‌های مربوط و غنای پژوهش در حوزه مهرشناسی، این منبع شناسایی و دسترس پذیر شود که این امر بر عهده آرشیویست‌ها می‌باشد.

پس لازم است که در میان واحدهای آموزشی جایی برای آموزش علم مهرشناسی پیش‌بینی شود تا آرشیویست‌ها به صورت اصولی و نظام‌مند با این منبع مهم درمورد این منبع مهم عمل کنند.

پانویس:

فدائی، غ. (۱۳۸۹). مقدمه‌ای بر شناخت اسناد آرشیوی. تهران: سمت.

فراخوان همکاری با فصلنامه علمی - دانشجویی مطالعات آرشیوی دانشگاه الزهراء (س)

فصلنامه علمی - دانشجویی مطالعات آرشیوی دانشگاه الزهراء (س) از کلیه دانشجویان که تمایل دارند مطالب خود را برای این نشریه ارسال کنند، درخواست می‌کند تا آثار خود را به همراه مشخصات (نام، نام خانوادگی، مقطع تحصیلی، دانشگاه محل تحصیل) در موضوعات ذیل از طریق پست الکترونیک به آدرس archive.alzahra@gmail.com ارسال نمایند.

- مقاله‌های آرشیوی
- معرفی سازمان‌های آرشیوی داخلی
- معرفی سازمان‌های آرشیوی خارجی
- معرفی کتاب در حوزه آرشیو
- معرفی پایان‌نامه‌های مربوط به حوزه آرشیو
- معرفی چهره‌های آرشیوی (به طور مثال سندشناس، سکه‌شناس و ...)
- معرفی وبسایت‌های آرشیوی
- آشنایی با اصطلاحات آرشیوی
- اخبار آرشیوی
- گزارش سمینار، سخنرانی و همایش‌های آرشیوی
- معرفی تکنولوژی‌های روز مرتبط با رشته
- عکس‌های تاریخی معتبر همراه با توضیحات
- مطالب مناسبی تاریخی
- طنز انتقادی
- خاطره‌های جالب کارآموزی، خاطره‌های شغلی و خاطره‌های تحصیلی